

Anonymiserad version

Översättning

C-50/22 - 1

Mål C-50/22

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

25 januari 2022

Domstol som begär förhandsavgörande:

Cour d'appel de Paris (Frankrike)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

16 december 2021

Klagande:

SOGEFINANCEMENT

Motpart:

RW

UV

[utelämnas]

Cour d'appel de Paris

Enhet 4 - Avdelning 9 - A

Beslut av den 16 december 2021 om hänskjutande av målet till Europeiska unionens domstol för begäran om förhandsavgörande

[utelämnas]

Klagande

Det förenklade aktiebolaget **Sogefinancement**, som företräds av bolagets lagliga företrädare, som i denna egenskap har hemvist på nämnda säte,

[utelämnas]
92724 Nanterre cedex

[utelämnas]

Motparter

RW

[utelämnas]
93160 Noisy le Grand

[utelämnas]

UV

[utelämnas]
93160 Noisy le Grand

[Utelämnas] [Formella frågor]

Bakgrund, förfarandet och parternas yrkanden

Den 5 november 2011 beviljade bolaget Sogefinancement RW och UV ett privatlån på 15 362,90 euro som skulle återbetalas genom totalt 84 amorteringar om 430,85 euro i månaden, exklusive försäkring, med en bunden årlig utlåningsränta på 7,60 procent.

Den 20 oktober 2015 kom parterna överens om att villkoren för lånet skulle ändras på så sätt att lånet på 15 362,90 euro skulle återbetalas genom 83 amorteringar om 258,54 euro i månaden med start den 15 december 2015.

Sogefinancement väckte talan vid förstainstansdomstolen i Raincy mot RW och UV och yrkade i första hand att RW och UV skulle förpliktas att betala det belopp som kvarstod att betala. Efter ett kontradiktoriskt förfarande meddelade denna domstol ett avgörande den 25 januari 2018, i vilket domstolen beslutade följande:

- Talan om betalningskrav kunde tas upp till sakprövning.
- Det avtal som ingicks mellan parterna den 5 november 2011 förklarades vara ogiltigt.
- Artiklarna 1231-6 i code civil (nedan kallad civillagen) och L. 313-3 i code monétaire et financier (lagen om penning- och finansmarknaden) skulle inte tillämpas i målet.

- RW och UV ålades att till bolaget Sogefinancement betala ett belopp på 1 309,65 euro enligt låneavtalet och ingen ränta skulle utgå på detta belopp.

- Domstolen erinrade om artiklarna L. 311-48 (nu L. 341-8) i code de la consommation (nedan kallad konsumentlagen) och förklarade att det belopp som RW och UV ska betala ska minskas med räntan enligt den lagstadgade räntesatsen beräknad på den ränta som långivaren uppburit.

- RW och UV beviljades en tidsfrist för att betala skulden genom sex månatliga amorteringar om 200 euro och en sista amortering bestående av den kvarvarande skulden, vid äventyr av att hela det resterande beloppet omedelbart skulle förfalla till betalning.

- Talan ogillades såvitt avsåg Sogefinancements övriga yrkanden.

Efter att ha kontrollerat att talan kunde tas upp till sakprövning tog domstolen ex officio upp frågan om åsidosättande av artikel L. 312-25 i konsumentlagen och fann att eftersom medlen hade betalats ut till låntagarna mindre än sju dagar efter det att låneerbjudandet hade accepterats, skulle avtalet förklaras ogiltigt enligt artikel 6 i civillagen.

I en skrivelse av den 24 maj 2018 överklagade företaget Sogefinancement detta beslut.

I sina sista inlagor av den 8 februari 2021 yrkar Sogefinancement att domstolen ska

- upphäva, eller i vart fall ändra, den överklagade domen i alla dess delar,
- ogilla samtliga yrkanden som RW och UV framställt,
- avvisa grunden avseende avtalets giltighet, alternativt avslå den,
- avvisa låntagarnas yrkande om att rätten till avtalsenlig ränta inte längre föreligger, alternativt avslå yrkandet,
- konstatera att utgången av betalningsfristen är fastställd, alternativt förklara att låneavtalet har upphävts,
- förplikta RW och UV att till Sogefinancement solidariskt betala ett belopp på 13 974,41 euro jämte ränta enligt en avtalad årlig räntesats på 7,60 procent från och med den 31 juli 2018, med reservation för justeringar av belopp som ska betalas efter den 30 juli 2018,
- i andra hand, om avtalet är ogiltigt, förplikta RW och UV att *solidariskt* betala 28 000 euro till bolaget som återbetalning av det utlånade kapitalet, jämte lagstadgad ränta, och fastställa att de alltjämt är skyldiga att betala 517,40 euro jämte lagstadgad ränta,

- i tredje hand, för det fall att rätten till avtalsenlig ränta inte längre föreligger, förplikta RW och UV att *solidariskt* betala 2 504,36 euro jämte lagstadgad ränta från och med den 6 mars 2017,
- avslå RW:s och UV:s begäran om anstånd, alternativt förklara att fordran omedelbart har förfallit till betalning om någon av tidsfristerna inte respekteras, och
- förplikta dem att betala 1 000 euro till bolaget i enlighet med artikel 700 code de procédure civile (nedan kallad civilprocesslagen).

Med stöd av bestämmelserna i artiklarna L. 311-14 och R. 632-1 i konsumentlagen i den lydelse som var tillämplig i målet anför Sogefinancement att den första domstolen inte ex officio kunde förklara att avtalet var ogiltigt, eftersom endast konsumenten kan åberopa en tvingande skyddsbestämmelse. Sogefinancement anför att domstolen därmed överskred sin befogenhet. Sogefinancement har anført att det efter utgången av den femåriga preskriptionstid som föreskrivs i artikel L. 110-4 i code de commerce (nedan kallad handelslagen) inte kunde göras gällande att avtalet var ogiltigt.

Sogefinancement noterar också att tidsfristen på sju dagar för frigörande av medel har respekterats och anför att det skett en förväxling mellan det interna förfarandet för "*frigörande*" av medel och den faktiska utbetalningen till låntagarna; Sogefinancement noterar att låntagarna inte påvisat vilket datum de mottog medlen.

Sogefinancement anger beloppet för sin fordran.

Sogefinancement har slutligen anført att RW:s och UV:s yrkande om att rätten till avtalad ränta inte längre ska föreligga har preskriberats.

I sina inlagor som gavs in den 29 oktober 2018 har RW och UV yrkat att domstolen ska

- fastställa hela den överklagade domen förutom i den del bolaget Sogefinancements fordran fastställs till ett kapitalbelopp på 1 309,65 euro,
- förplikta dem att solidariskt betala 517,40 euro i huvudbelopp till Sogefinancement, jämte lagstadgad ränta som börjar löpa från delgivningen av denna dom,
- i andra hand, till nackdel för bolaget förordna att Sogefinancements rätt till avtalad ränta ska anses ha upphört och att de ska ges längsta möjliga betalningsfrist för att betala sina skulder,
- ogilla Sogefinancements yrkanden och förplikta bolaget att betala ett belopp på 2 000 euro till dem med stöd av artikel 700 civilprocesslagen.

Motparterna hävdar att den omständigheten att de tillämpliga bestämmelserna är tvingande motiverar att den första domstolen ex officio med stöd av artikel L. 141-4 i konsumentlagen slog fast att avtalet var ogiltigt. Med stöd av artikel 2224 i civillagen hävdar de också att den femåriga preskriptionstiden för talan om ogiltighet inte börjar löpa från dagen för avtalets ingående utan från den dag då innehavaren av en rättighet kände till eller borde ha känt till de omständigheter som gör det möjligt för honom eller henne att väcka talan, i detta fall förhandlingen vid den första domstolen.

De har hävdad att Sogefinancement inte har iakttagit den frist på sju dagar som föreskrivs i artikel L. 311-14 i konsumentlagen, i den lydelse som är tillämplig i målet, för att frigöra medlen och är förvånade över att banken inte har styrkt datumet för överföringen av det lånade kapitalbeloppet.

De har gjort gällande att det är korrekt att ränta inte ska utgå, med hänsyn till artikel 1343-5 i civillagen, och har anfört att den första domstolen har gjort en felaktig beräkning av det belopp som återstår att betala.

De hävdar att de befinner sig i en svår ekonomisk situation.

[utelämnas] [Processuella frågor]

Efter att ha inhämtat parternas yttranden och åklagarmyndighetens yttrande, sände nämnda domstol genom beslut av den 1 juli 2021 en begäran om yttrande till Cour de cassation (Högsta domstolen) angående följande två frågor:

- Kan domstolen, mot bakgrund av artikel L. 141-4 (nu R. 632-1) i konsumentlagen, artikel 6 i civillagen, artikel L. 110-4 i handelslagen och Europeiska unionens domstols tolkning av direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 som rör domstolarnas roll när det gäller iakttagande av tvingande bestämmelser i den europeiska ekonomiska rättsordningen, ex officio pröva huruvida ett konsumentkreditavtal är ogiltigt, bland annat med tillämpning av artikel L. 312-25 i konsumentlagen, efter det att den femåriga preskriptionsfristen som kan göras gällande mot en avtalspart har löpt ut?

- Kan en domstol, mot bakgrund av artiklarna L. 141-4 (nu R. 632-1) i konsumentlagen, artikel 6 i civillagen, artikel L. 110-4 i handelslagen, artiklarna 4 och 5 i civilprocesslagen och Europeiska unionens domstols tolkning av direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 som rör domstolarnas roll när det gäller iakttagande av tvingande bestämmelser i den europeiska ekonomiska rättsordningen, ogiltigförklara ett konsumentkreditavtal, bland annat med stöd av artikel L. 312-25 i konsumentlagen, om ingen av parterna har yrkat att avtalet ska ogiltigförklaras?

Den 21 oktober 2021 meddelade Cour de cassation (Högsta domstolen) att frågorna skulle hänskjutas till Europeiska unionens domstol i enlighet med artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Sogefinancement yttrade sig den 30 november 2021 och anförde att artikel L. 311-17 i konsumentlagen, i vilken det föreskrivs att medel inte ska göras tillgängliga före utgången av en frist på sju dagar, endast är indirekt knuten till artikel 14 i det aktuella direktivet, och föreslog att två tolkningsfrågor ska ställas, med hänvisning till rättssäkerhetsprincipen och principen om medlemsstaternas processuella autonomi.

Motparterna meddelade den 10 november 2021 att de inte hade något att invända mot möjligheten att begära förhandsavgörande.

[utelämnas]

Skälen för beslutet

Det är ostridigt att tvisten omfattas av bestämmelserna i artikel L. 311-1 och följande artiklar i konsumentlagen (nu artikel L. 312-1 och följande artiklar i samma lag) till följd av lag nr 2010-737 som utfärdades den 1 juli 2010, genom vilken bestämmelserna i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 28 april 2008 har införlivats med fransk rätt.

Den första domstolen ogiltigförklarade ex officio det omtvistade kreditavtalet med motiveringen att medlen hade överlämnats till låntagarna innan ångerfristen löpt ut i strid med den tidigare artikel L. 311-14 (nu L. 312-25) i konsumentlagen.

Sogefinancement har kritiserat den första domstolen för att ha överskridit sina befogenheter, eftersom endast en part kan göra gällande att ett avtal är ogiltigt på grundval av dessa bestämmelser, som utgör tvingande skyddsbestämmelser. Bolaget har erinrat om att ogiltigheten är en relativ ogiltighet och att konsumenten har möjlighet att bekräfta ett avtal som ska ogiltigförklaras. Sogefinancement har understrukt att låntagarna, som närvarat vid domstolen, varken har yrkat att avtalet skulle ogiltigförklaras eller gjort gällande att artikel L. 312-25 har åsidosatts.

Sogefinancement har vidare påpekat att domstolen inte ex officio kunde anföra en grund som kunde medföra att avtalet ogiltigförklarades, utöver den preskriptionsfrist som låntagarna själva kunde åberopa för att yrka att avtalet skulle ogiltigförklaras.

RV och UW har vid domstolen åberopat domskälen i den dom som de begär att domstolen ska fastställa. De har gjort gällande att domstolen i första instans gjorde rätt när den ex officio hänvisade till en bestämmelse avseende tvingande rätt, som tillämpades i ett kontradiktoriskt förfarande, oaktat att de inte hade yrkat att avtalet skulle ogiltigförklaras.

RV och UW har, med hänvisning till artiklarna 1179 och 1180 i civillagen, gjort gällande att de tvingande bestämmelserna om konsumentkrediter medför en absolut ogiltighet som kan yrkas av varje berörd part och av åklagarmyndigheten

och att preskriptionsfristen börjar löpa från och med den dag då den som gör gällande ogiltigheten fick kännedom om bristen, det vill säga, i förevarande fall, vad gäller domstolen, dagen för väckande av talan eller dagen för förhandlingen.

Europaparlamentets och rådets direktiv av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG införlivades med fransk rätt genom lag nr 2010-737 av den 1 juli 2010. Den är direkt tillämplig vid nationella domstolar.

I artikel 14 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Konsumenten ska ha rätt att inom 14 kalenderdagar frånträda kreditavtalet utan att behöva ange några skäl. Denna ångerfrist ska börja löpa

a) antingen från och med den dag kreditavtalet ingås, eller

b) från och med den dag då konsumenten får avtalsvillkoren och informationen i enlighet med artikel 10, om denna dag infaller senare än den dag som avses i led a i detta stycke ...

7. Denna artikel ska inte påverka tillämpningen av nationell lagstiftning som fastställer en tidsperiod under vilken fullgörandet av avtalet inte kan påbörjas”.

Följande föreskrivs i artikel 22: *”Medlemsstaterna ska se till att konsumenterna inte kan avsäga sig de rättigheter som de ges genom bestämmelser i nationell lagstiftning vilka införs för att genomföra eller som motsvarar detta direktiv”.*

Följande föreskrivs i artikel 23: *”Medlemsstaterna ska fastställa bestämmelser om sanktioner som ska tillämpas vid överträdelse av de nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv och vidta alla åtgärder som krävs för att säkerställa att de genomförs. De sanktioner som föreskrivs ska vara effektiva, proportionella och avskräckande”.*

Enligt artikel L. 311-14 i konsumentlagen i den lydelse som är tillämplig i målet gäller att *”inom sju dagar från det att låntagaren undertecknar avtalet, får ingen utbetalning, oavsett i vilken form eller på vilket sätt det sker, göras av långivaren till låntagaren eller till förmån för låntagaren och inte heller av låntagaren till långivaren. Inom samma frist får låntagaren inte heller, med avseende på den aktuella transaktionen, göra någon insättning till långivaren eller för dennes räkning. Om låntagaren undertecknar ett tillstånd till överföring från sitt bankkonto, är dess giltighet och ikraftträdande beroende av kreditavtalets giltighet och ikraftträdande.”*

Det bör noteras att denna bestämmelse omfattas av punkt 7 i den ovannämnda artikel 14.

I nationell rätt gäller att utbetalningen av utlånade medel före utgången av sjudagarsfristen medför att avtalet blir ogiltigt med tillämpning av artikel 6 i civillagen, i vilken det föreskrivs att undantag inte får göras från tvingande bestämmelser och god sed genom särskilda avtal. Om avtalet blir ogiltigt måste låntagaren återbetala det utlånade kapitalet.

Enligt artikel L. 141-4 (nu R. 632-1) i konsumentlagen *”kan domstolen ex officio tillämpa alla bestämmelser i denna lag i tvister som uppstår vid tillämpningen av bestämmelsen. Efter att ha inhämtat parternas inställning ska domstolen ex officio avvisa tillämpningen av ett avtalsvillkor vars oskälighet framgår av de uppgifter som kommer fram i tvisten.”*

Enligt artikel L. 311–52 i konsumentlagen ska *”krav på betalning från långivaren på grund av låntagarens bristande betalning framställas inom två år från den händelse som har gett upphov till det, vid äventyr av preklusion”*.

I artikel L. 110-4 i handelslagen anges följande: *”Förpliktelser som uppkommit vid handel mellan näringsidkare eller mellan näringsidkare och personer som inte är näringsidkare preskriberas efter fem år, om de inte omfattas av särskilda preskriptionstider som är kortare”*.

I artikel 2224 i civillagen anges följande: *”Personliga fordringar och fordringar som avser lös egendom preskriberas fem år efter det att innehavaren av en rättighet fick kännedom om eller borde ha fått kännedom om de faktiska omständigheter som gav innehavaren möjlighet att utöva rättigheten”*.

Konsumentens talan – inbegripet talan om ogiltigförklaring av avtalet – liksom konsumentens yrkanden om ogiltigförklaring av avtalet – omfattas av den femåriga preskriptionsfrist som föreskrivs såväl i artikel 110-4 i handelslagen som i artikel 2224 i civillagen. Dessa bestämmelser om preskription hindrar däremot inte konsumenten från att under alla omständigheter, mot en talan om betalning, göra invändningar avseende de faktiska omständigheterna som helt eller delvis kan leda till att kreditgivaren inte vinner framgång med sin talan, även om konsumenten inte någon annan fördel av detta.

Det har slagits fast att fastställandet av frister för väckande av talan i form av preskriptionstider inte medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt för konsumenten att utöva sina rättigheter. Detta syftar till att förhindra att ett avtal kan ifrågasättas under obegränsad tid och beaktar således den grundläggande rättssäkerhetsprincipen (dom av den 6 oktober 2009 i mål C-40/08, Asturcom Telécomunicaciones).

Det har emellertid även slagits fast att effektivitetsprincipen i bestämmelserna i ovannämnda direktiv utgör hinder för att påföljden att kreditavtalet förklaras ogiltigt – förenat med en skyldighet att återbetala kapitalbeloppet – underkastas villkoret att ogiltigheten ska göras gällande av konsumenten inom en

preskriptionsfrist på tre år (dom av den 5 mars 2020 i mål C-679/18, OPR – finances).

En fråga bör därför ställas till Europeiska unionens domstol för ett förhandsavgörande med den lydelse som följer nedan.

Enligt artiklarna 4 och 5 i civilprocesslagen ska dessutom *”föremålet för tvisten bestämmas av parternas respektive yrkanden”* och *”domaren ska pröva allt som yrkas och endast det som yrkas”*.

Dessa bestämmelser, som härrör ur staternas processuella autonomi, hindrar domstolen från att döma utöver vad som har yrkats av parterna (*ultra petita*).

Den ”dispositionsprincip” som erkänns i unionsrätten, bland annat på grund av att den bidrar till rättssäkerheten, utesluter även att domstolen väcker ett genkärsmål.

I artikel L. 141-4 (nu R. 632-1) i konsumentlagen föreskrivs emellertid, för att säkerställa effektiviteten i det konsumentskydd som föreskrivs i det ovannämnda direktivet, att en domstol ex officio kan pröva alla bestämmelser i denna lag i tvister som har uppkommit till följd av dess tillämpning. Den ska ex officio, efter att ha inhämtat parternas yttranden, avstå från att tillämpa ett avtalsvillkor vars oskälighet framgår av uppgifterna i målet.

Med tillämpning av sistnämnda bestämmelse är det enligt nationell rätt tillåtet för domstolen att ex officio besluta att kreditgivaren inte längre har rätt att uppbära den avtalsenliga räntan, även om konsumenten inte har uttalat sig på denna punkt, oavsett om han eller hon inställt sig till förhandling eller inte, under förutsättning att denna grund har varit föremål för ett kontradiktoriskt förfarande.

I den nationella lagstiftningen är åberopandet av avtalets ogiltighet inte bara en invändning i sak mot ett krav på betalning från långgivaren utan ett självständigt yrkande.

Utöver vad som sägs om preskription av avtalet, kan en domstols ogiltigförklaring av avtalet när konsumenten inte har yrkat detta – oavsett huruvida konsumenten närvarar vid förhandling – eller har medgett en sådan ogiltigförklaring, efter det att domstolen ex officio har tagit upp den oegentlighet som kan medföra en sådan ogiltighet, strida mot dispositionsprincipen och mot den individuella och kollektiva rättssäkerheten

Inom ramen för effektivitetsprincipen, som allmänt sett ska vara avsedd att avskräcka näringsidkare från att handla på ett sätt som inte är förenligt med gällande bestämmelser, ska hänsyn likväl tas till att konsumenterna endast i ringa omfattning har deltagit i domstolsförfaranden. Det är emellertid inte möjligt att utifrån detta i det enskilda fallet erkänna att kreditgivarens talan är välgrundad eller att det föreligger ett medgivande till en eventuell ogiltigförklaring av avtalet.

Det är därför nödvändigt att ställa frågor EU-domstolen på det sätt som anges nedan om villkoren för avvägningen mellan effektivitetsprincipen, dispositionsprincipen och rättssäkerhetsprincipen med avseende på att en domstol ex officio förklarar ett kreditavtal ogiltigt utan att konsumenten har uttalat sig om detta.

Av dessa skäl beslutar

domstolen

[utelämnas]

Med beaktande av artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,

- hänskjuts målet och parterna till Europeiska unionens domstol, till vilken följande frågor ställs:

1. Utgör den princip om sanktionens effektivitet som följer av artikel 23 i direktiv 2008/48/EG, med hänsyn till rättssäkerhetsprincipen och principen om medlemsstaternas processuella autonomi, hinder för att en domstol ex officio kan tillämpa en nationell bestämmelse som härrör ur artikel 14 i nämnda direktiv och som enligt nationell rätt kan leda till att avtalet förklaras ogiltigt, efter den femåriga preskriptionsfrist som konsumenten ges för att väcka talan om ogiltigförklaring av kreditavtalet eller framställa en invändning om ogiltighet?

2. Utgör den princip om sanktionens effektivitet som följer av artikel 23 i direktiv 2008/48/EG, med hänsyn till rättssäkerhetsprincipen, principen om medlemsstaternas processuella autonomi och dispositionsprincipen, hinder för att en domstol kan förklara kreditavtalet ogiltigt efter att ex officio ha prövat en bestämmelse i nationell rätt som härrör ur artikel 14 i det ovannämnda direktivet, utan att konsumenten har yrkat eller i vart fall medgett en sådan ogiltigförklaring?

[utelämnas]